

Wil Schackmann

DE BEDELAARSKOLONIE

DE OMMERSCHANS, HET EERSTE LANDELIJK GESTICHT
VOOR LUILEVENDE ARMEN

'Geschiedschrijving die verrassende inzichten biedt, ontroert en vermaakt.'

- LEEUWARDER COURANT

HOOFDSTUK VIJF

Zogende moeders

30 juni 1823-14 februari 1824

Je ne veux pas, pagina 171

Gebaseerd op:

- brief Johannes van den Bosch aan de permanente commissie dd 12 maart 1823, invnr 64.
 - brief van de permanente commissie aan de minister van Binnenlandse Zaken dd 22 augustus 1823, met bijgevoegde franstalige brief van Georg Hoff, invnr 354.
- Marie Thérèse Rayé heeft nummer A236.

Werklootsen, pagina 173

Gebaseerd op:

- aantallen deserteurs uit mutatieregister invnr 1506,
- brief van de permanente commissie aan de Minister van Binnenlandse Zaken dd 7 augustus 1823, 'in antwoord op de zijne van 18 july omtrent de daarbij verlangde onderscheiding in de behandeling van bedelaars uit de werkhuizen en die welke buiten hunne gemeenten bedelende bevonden worden opgezonden', invnr 354,
- jaarverslag van dominee Amshoff in de *Star* 1824 pagina 596-600,
- bijlage met opmerkingen over employés (waaronder Hoogstra) bij brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 20 december 1823, invnr 67,
- besluit der permanente commissie over employés (waaronder Hoogstra) dd 31 december 1823, invnr 960,
- aantekeningen in personeelsregisters 997, 998, 1003-1007,
- de latere carrière van Hoogstra na 1859 is te vinden in DrA tg 0137.01 invnr 51 (in tg 0137-01 invnr 52 staat die niet meer).

NB: éénmaal is er een minder gunstig bericht over Hoogstra: besluit permanente commissie dd 12 november 1849: 'Bestrafing van den onderwijzer H.Hoogstra te Ommerschans uit hoofde van dronkenschap'. Uit Piel.

Over aardappelbrood zie *De proefkolonie*, er wordt ook over bericht in de *Star* van december 1823, pagina 942, en in het jaarverslag op pagina 605.

Brieven over nieuwbouw van Johannes van den Bosch dd 2 februari 1823, invnr 64, 12 maart 1823

(met conceptbesluit), invnr 64, 28 mei 1823 (met nieuw conceptbesluit), invnr 65. Op 27 juni 1823 neemt de permanente commissie het besluit, brievenboek invnr 20, maar dan wordt al druk gebouwd blijkens een brief van Johannes van den Bosch aan de permanente commissie dd 3 juni 1823 over de voortreffelijke eigen bouwsels van kolonisten, invnr 65. De gebouwen worden ook genoemd in de brandpolissen, invnrs 1295-1296, En er wordt over bericht in de *Star* van juli en september 1823.

De boomkwekerij wordt genoemd in brief Johannes aan de permanente commissie dd 1 maart 1823, invnr 64, in een reisverslag in de *Vaderlandsche Letteroefeningen*, G.S. Leeneman van der Kroe en J.W. IJntema, Amsterdam 1823, pagina 778, zie http://www.dbnl.org/tekst/_vad003182301_01/_vad003182301_01_0388.php?q= en in de *Star* van december 1823.

Haaije Hoogstra zou zijn geboren in 1795, hij overlijdt 16 mei 1875 te Balkbrug, hij is getrouwd met Geertien Kamps (1794), ze hebben twee dochters (1822 & 1823).

Het domicilie van onderstand, pagina 175

Gebaseerd op:

- brief van Binnenlandse Zaken aan de gouverneur van Groningen 'houdende kennisgeving dat de kosten eerstdaags zullen ingevorderd worden voor het verplegen en onderhoud van personen welke naar de Ommerschans zijn opgezonden', GrA tg 800 invnr 310, datum ontvangen 3 juli 1823, ingekomen stuk 911.
- Koninklijk Besluit 6 november 1822 No 15. GrA tg 800 invnr 215;
- Wet op het domicilie van onderstand van 28 november 1818;
- brief van de gouverneur van Groningen aan de 'directeur der kolonie Ommerschans' over de tegengekomen 'difficuliteiten', GrA tg 800 invnr 311;
- brief van de gouverneur van Utrecht aan de permanente commissie dd 28 november 1823 waar enkele bedelaars 'vóór hunne opzending gedomicilieerd hebben', notitie in brievenboek invnr 20.

TOT HIER XXX GEDAAN

De naam van zijnen eigen vader en moeder zegt hij niet te weten, pagina 177

Gebaseerd op:

- brief van directeur Wouter Visser aan de permanente commissie dd 30 juni 1825, invnr 74, over Agnita of Agie van der Linde (1793) A58, met kinderen Jakoba Schelvis (1820) A59, en Johannes Schelvis (1818) A60. Vermoedelijke vader Jan Schelvis (1788) A121.

NB: Er wordt later nog meer gecorrespondeerd over haar domicilie.

- brief van de permanente commissie aan de Administrateur van het Armenwezen dd 13 mei 1824, invnr 355, over Jan Willem Thiele (1810) A657, 'meent 13 jaren oud, en te Brielle geboren te zijn', Hij tooit zich ook wel met de achternaam Zomer, zie pagina 108. Later het jaar schrijft Brielle erover, waarop directeur Visser op 3 augustus 1824 aan de permanente commissie schrijft: '... is dienende dat J.W. Thiele persisteert bij het eenmaal gezegde omtrent de plaats zijner geboorte en dat hij tot bekoming van nadere rensenementen dien aangaande heeft aangewezen zijner stiefouder, Jacobus Elders van beroep modderman, wonende in de Teertuinen agter de Haarlemmerdijk te Amsterdam. Den brief van HH Wethouder van Brielle gaat hier nevens terug.', invnr 70.

NB: Jan Willem Thiele zal 8 maart 1830 de Ommerschans verlaten en in dienst gaan, maar keert in zijn latere leven diverse malen terug, als Somer Johan Wilhelm Tiele (I 2417), en als Thienen Johan Wilhelm Zomer (I 1819), en als Thielle Johan Wilhelm Zomer (M5145).

Reacties van steden komen uit het brievenboek, bijvoorbeeld Maasland vraagt via de administrateur om zo spoedig mogelijk ontslag van Huigje Koreneef (brievenboek DrA tg 0186 invnr 20) 22 oktober 1823 en zelfde bron 13 september 1823: Gouverneur van Antwerpen verzoekt ontslag uit het Bed: Etablissement van Maria Elisabeth van Genechten, overgenomen uit het werkhuis te

Hoorn, en wel ten verzoeken van het Gemeente Bestuur van *onleesbaar* alwaar zij is gedomiliceerd.

Somtjids door eene ongepaste vrijpostigheid vervangen, pagina 178

Gebaseerd op:

- de *Star* maart en juni,
- het koninklijk besluit van 9 juli wordt gemeld door Binnenlandse Zaken aan de gouverneur van Groningen dd 19 juli 1823, GrA tg 800 invnr 310,
- besluit van de permanente commissie dd 9 juni 1823, 'om de leden der Komm van Weld ter vergadering te konvoceren tegen 15 july aanstaande, 's morgens ten 10 uur', notitie in brievenboek invnr 20,
- 'algemeen verslag wegens de staat der Maatschappij van Weldadigheid en der koloniën', in de *Star* 1823 pagina 603 ev,
- financieel verslag, in de *Star* 1823 pagina 691 ev,
- *Vaderlandsche Letteroefeningen*. G.S. Leeneman van der Kroe en J.W. IJntema, Amsterdam 1823, p 778, zie http://www.dbnl.org/tekst/vad003182301_01/vad003182301_01_0388.php?q=

Dadelijk keerde het blaadje om, pagina 181

Belangrijkste bron is Jacob van Lennep, *Nederland in den goeden ouden tijd, zijnde het dagboek van hunne reis te voet, per trekschuit en per diligence van Jacob van Lennep en zijn vriend Dirk van Hogendorp door de Noord-Nederlandsche provinciën in den jaren 1823*, verzorgd door M.E.Kluit, Utrecht 1842.

Het bezoek aan het gesticht te Hoorn staat op pagina 26 ev, dat aan de Ommerschans op pagina 144 ev, dat aan het werkhuis te Middelburg op pagina 226 en dat aan het provinciaal werkhuis Veere op pagina 230 ev.

Jacobs vader David van Lennep reageert op zijn zoons verslagen op pagina 9 en verder.

De reisaantekeningen van Dirk van Hogendorp zijn bij mijn weten niet op papier verschenen, ik heb ze van de site <http://www.negentiende-eeuw.nl/> maar ik weet niet of ze daar nog op staan.

Één verroest lancet en eene slegte kiezentrekker, pagina 184

Gebaseerd op:

- Het begin komt uit het reisverslag van Van Lennep, zie het vorige stukje.
 - brief van Johannes vd Bosch aan de permanente commissie dd 3 juni 1823, invnr 65,
 - brief van de Gouverneur van Overijssel aan de permanente commissie dd 4 juli 1823, met bijgevoegd een 'missive van de provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toezicht in Overijssel', invnr 66,
 - brief van Johannes vd Bosch aan de permanente commissie dd 28 augustus 1823, invnr 66, over 'de knoop van de gansche intrigue' en over aanstelling Swart.
- NB: de voorzitter van de provinciale geneeskundige commissie heet dr. Kaman.
NB: de met de Maatschappij bevriende arts uit Steenwijk is Jan Bloemert Schuurman.
- brief van de gouverneur van Overijssel aan de permanente commissie dd 9 oktober 1823, met bijgevoegd een brief van de geneeskundige commissie, invnr 67,
 - brief van de permanente commissie aan de Gouverneur van Overijssel dd 17 november 1823, invnr 354.

Voor berigt, konsideratien en advijs, pagina 186

- Huijg van der Grind had bij zijn desertie hoofdelijk nummer 114 en krijgt bij terugkomst nummer 903.
- Pieter Thieleman had bij zijn desertie hoofdelijk nummer 119 en krijgt bij terugkomst nummer 901.

De eerste vier rekwetschrijvers zijn:

- **Jacques Passoir**, aankomst 3 november 1822 uit Brussel, krijgt hoofdelijk nummer 196, deserteert 24 april 1823, adjunctdirecteur Hoff schrijft over hem op 12 juli 1823, invnr 66, dat 'J. Passoir is

meestal een traage arbeider geweest, maar ook gedurig met het meest gemakkelijke werk begunstigd geworden, om dat men veel goedwilligheid in hem bespeurde', hij wordt weer binnengebracht 12 november 1823 uit Brussel, krijgt hoofdelijk nummer 1217 dat later wordt veranderd in 1041, deserteert opnieuw 10 maart 1825. Wordt later nog een keer opgenomen en krijgt dan nummer B 1301.

- **Catharina Thibaut**, aankomst 24 maart 1823 uit t gesticht van Brussel, krijgt hoofdelijk nummer 629, deserteert 21 april 1823, adjunctdirecteur Hoff schrijft over hem op 12 juli 1823, invnr 66: 'Catherien Thibaut was te korte tijd hier, dan dat zij zich ten rechten over haar aangedane behandeling durfde te beklagen; daar dezelve gedurende 4 weken toereikende verdiensten heeft gehad.' Wordt weer binnengebracht 12 november 1823 door t gesticht van Brussel, krijgt hoofdelijk nummer 1216, is dan 43 jaar en heeft 'een lidteken aan de regter elleboog', deserteert opnieuw 25 juni 1824. Keert daarna niet meer terug.

- **Felix Poels**, aankomst 3 november 1822 uit Brussel, krijgt hoofdelijk nummer 176, deserteert 9 april 1823, adjunctdirecteur Hoff schrijft over hem op 12 juli 1823, invnr 66, dat 'Poels, meestal aanzienlijke verdiensten gehad hebbende, in de gelegenheid is geweest, om ten overvloede voor zijne eetlust te zorgen', wordt weer binnengebracht 15 november 1823, krijgt dan hoofdelijk nummer 1225. Over hem wordt ook nog gecorrespondeerd 24 mei 1823, brief van directeur Visser aan de permanente commissie, invnr 65, en 22 augustus 1823, een Franstalige brief van adjunctdirecteur Hoff die is gevoegd bij een brief van de permanente commissie aan de minister van Binnenlandse Zaken, invnr 354.

- **Jean Pierre Francois Reymenants**, aankomst 3 november 1822. krijgt hoofdelijk nummer 188, deserteert 9 april 1823, adjunctdirecteur Hoff schrijft over hem op 12 juli 1823, invnr 66, dat 'Reimenants een onverbeterlijke faineant, uit de reserve, zoo te zeggen, heeft moeten worden onderhouden'.

Later volgt meer correspondentie:

- 'renseignement over het gehouden gedrag van den kolonist Johannes Reijmenants, gedurende deszelfs verblijf in het etablissement de Ommerschans', door Georg Hoff, gevoegd bij brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 8 maart 1824, invnr 68,

– brief van de administrateur van het armwezen aan de permanente commissie dd 22 april 1824, invnr 69,

– brief van de administrateur van het armenwezen aan de permanente commissie dd 27 augustus 1824, invnr 70,

– brief van de permanente commissie aan de Administrateur van het Armenwezen dd 14 september 1824, invnr 355.

Reymenants wordt weer binnengebracht 18 november 1824 en krijgt dan hoofdelijk nummer 659

Daarna komt hij voor op de lijst van invalide bedelaars aan de Ommerschans, gemaakt door Douwe van Steenwijk en gevoegd bij een brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 24 december 1824, invnr 71,

Reymenants deserteert voor de latste keer op 30 juni 1826.

Afgeleefd, pagina 188

Gegevens over invaliditeit komen van de lijst van invalide bedelaars aan de Ommerschans, gemaakt door Douwe van Steenwijk en gevoegd bij een brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 24 december 1824, invnr 71.

De in de tekst genoemde personen plus de namen bij de in de tekst genoemde gebreken:

- Maria Huisman A1000, eerste met bedelaarsnummer 1000

- Maartje Pepertuin (1797) A1009

- Engelina Valkenier (1779) A979

- Femmetje Liefhebber (1789) A978

- Antje de Vries (1788) A982, 'hogen ouderdom en zwakheid'

- Kornelia Groeneveld (1786) A 999, 'zinneloos en behebt met overvallen'

- Jacoba van der Wagt (1771) A1005, 'oud, afgeleefd en zwak'

- Maria Smit (1788) A1010, 'verouderde beenkwaal'

- Elisabeth Eijkema (1784) A1016, 'verouderde beenkwaal en gebroken'
- Dirk Vorderda (1794) A1029, uit Ternaard
- Francina Charlotte Eertman (1792) A882, uit Norg
- Hendrika Kwast (1750) A1099, uit Hekdorp
- Pieter Mantipaauw Klaassen (1792) A960, met 'aanhoudende ziekte en borstkwaal' uit Middelburg
- Maria Kerssen (1794) A 952, met 'overvallen en altijd ziekelijk' uit Middelburg
- Johannes Kroonhof (1795) A1043, met 'benaauwde borst en ziekelijk' uit Leiden
- Maria Vlasveld (1773) A1047, met 'hoge jaren en borstkwaal' uit Leiden
- Johanna Winkelmeijer (1766) A1068, met 'ouderdom met zwakte gepaard' uit Nijmegen
- Christina Soulle (1786) A1051, met 'ongeneeslijke borstkwaal' uit Nijmegen
- Jacobus Kortre (1787) A872, met 'beenbreuk, overvallen en slegt van gezicht' uit Utrecht
- Lotje van Eck (1795) A840, met 'verouderde schabies en waterzugtig' uit Utrecht

De mogelijkheid 'in de Ommerschans zelve een invalides gestigt opterichten' is gebaseerd op:

- brief van Johannes vd Bosch aan de permanente commissie dd 3 juni 1823, puntje 5, invnr 65,
- brief van Johannes vd Bosch aan de permanente commissie dd 28 augustus 1823, goedkeurende een conceptmissive aan de minister, invnr 66,
- brief van de permanente commissie aan de minister van binnenlandse zaken dd 6 september 1823, invnr 354,
- brief van de permanente commissie aan de minister van binnenlandse zaken dd 24 november 1823, invnr 354,
- brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 3 december 1823, invnr 67,
- brief van de permanente commissie aan de minister van binnenlandse zaken dd 9 december 1823, invnr 67,
- 10 februari 1824, administrateur, berigt dat het voorstel, tot afzonderlijke kontraktering voor half valide bedelaars, wordt in advys gehouden (brievenboek invnr 20).

Alleenstaande moeders uit Hoorn:

- Maria Greeve (1786) A1006, alleenstaande moeder van Willem Fredrik Schoonhoff (1813) A1007, Maria Dorothea Schoonhoff (1817) A1008, Carolina Willemina Schoonhoff (1822) A1013, Frederik Schoonhoff (1809) A1025.
- Maria Smit (1788) A1010, alleenstaande moeder van Kornelia Smit (1814) A1011, Hermanus Smit A1012, en Jozeph Smit A1026.
- Maria van der Starre (1790) A1003, alleenstaande moeder van Jan van der Starre (1822) A1004.
- Grietje Gerrits de Haan (1787) A1017, alleenstaande moeder van Pieter Gerrits (1821) A1018.
- Helena Fila (1796) A1020, alleenstaande moeder van Cornelia Doeijen (1818) A1021.

Een kar bespannen met een paard, pagina 190

Gebaseerd op een bijlage bij een brief van de permanente commissie aan de Administrateur van het armwezen dd 6 februari 1824, invnr 355, aangevuld met een door Harloff gemaakt en getekend ontvangstbewijs dd 6 augustus 1823, gemeentearchief Ommen, ingekomen stukken Stad Ommen 1823-1824.

De officiële regel dat een veldwachter buiten de grenzen van zijn eigen gemeente geen bevoegdheid heeft geuniformeerd en bewapend rond te lopen, is gebaseerd op informatie mij verstrekt door Ger Hof, die onderzoek heeft gedaan naar veldwachters in Overijssel.

De Arnhemse weduwen zijn:

- Dina Gerritzen (1802) A1033, met dochter Johanna Oldenburg (1819) A1034, en zoon Dirk Oldenburg (1820) A1035
- Christina Tomas Hoppenraij (1792) A1032, met zoon Engelbert Janssen (1821) A1036 en Johannes Janssen A1037.

Aan de linkerzijde mank, pagina 195

- Informatie over het voorafgaande leven van Marijtje Rooks is mij verschaft door familie-

onderzoeker Johann Splinter uit Lelystad.

- Over de familie Hoeboer is mij informatie verstrekt door familie-onderzoekster Hilly Hoeboer.
- Over restverschijnselen van de pokken zie Roelfsema (zie inleiding), die zich baseert op *De vreselijkste aller harpijen*, door Willibrord Rutten, in AAGbijdragen nr 36, Wageningen 1997, p. 24.
- Verdere bron zijn de stamboeken.

Zij loop als een dwijl bij de straat, pagina 196

Gebaseerd op:

- brief van de stad Utrecht aan de permanente commissie dd 9 september 1823, invnr 66,
- overige correspondentie over Margaretha Boon van Ostade, later genoemd weduwe Doderlin de Win, en haar kinderen Jan Daniel Doderlin de Win (1819), A1097 en Willem Jacob Boon van Ostade (1821), A1098: brief van de permanente commissie aan de Administrateur van het Armenwezen dd 24 juni 1824, invnr 355, brief van de permanente commissie aan de Administrateur van het Armenwezen dd 30 augustus 1824, invnr 355, brief directeur aan de permanente commissie dd 17 februari 1826, brievenboek invnr 348, brief permanente commissie aan de Administrateur van het Armenwezen dd 4 maart 1826, invnr 358, met 'favorabel besluit' op een ingediend rekwes, - informatie over het geslacht Boon van Ostade mij verstrekt door Jan Lafeber.

NB: De stiefvader van Margaretha Boon van Ostade is Huibert Griffioen van Waerder (1754), haar moeder is Anna Carolina Dabenis. Margaretha wordt 26 april 1826 vrijgelaten.

- brief van E.Seijffer-Schrikkel, weduwe, moeder van Anna Christina Seijffer, aan de permanente commissie dd 30 oktober 1825, invnr 76.

NB: Anna Seijffer komt 15 november 1825 aan op de Ommerschans, z wordt ingeschreven als B49 en in november 1826 weer vrijgelaten.

De administrateur van het armwezen, pagina 198

Gebaseerd op:

- brief van de permanente commissie aan de minister van Binnenlandse Zaken dd 3 september 1823, invnr 354, samenvatting: 'informerend van den staat der aangekomene bedelaars, met verschillende aanmerkingen en van te doene dispositie over de bestedingspenningen',
- notitie in brievenboek invnr 20: '5 september 1823, Minister van Binnenlandsche Zaken, Erkent de verpligting van het Gouvernement om de bested penningen elk half jaar voor de volle 1000 aan de Maatsch. te voldoen. Verzoekt echter tot verhaal van deze gelden op de gemeenten om het halfjaar eene statestieke opgave van de gevestigde bedelaars intezenden, en de eerste te doen loopen tot 1e july 1823'.

Correspondentie over die 'statestieke opgave' ondermeer in een brief van de permanente commissie aan de directie dd 24 september 1823, invnr 354, en in een brief van de directie aan de permanente commissie dd 4 oktober 1823, invnr 20. De opgave zal tenslotte op 18 oktober naar het ministerie worden gezonden.

Op 6 oktober 1823 besluit de permanente commissie de minister te laten weten wanneer het extra contract stukje bij beetje (bij elke vijftig extra bedelaars) in werking treedt, invnr 20, en de volgende dag schrijft ze dat ook aan de minister, invnr 354.

Op 27 oktober 1823 verstuurt de permanente commissie een 'Missive aan Z: Exc: den minister van binnenlandsche zaken, ten geleide van den staat der tot dus verre voor rekening van het gouvernement uitbetaalde transportkosten van in de Ommerschans opgenomen bedelaars met verzoek om rembours', invnr 354.

Op 30 oktober 1823 zendt de permanente commissie een 'Missieve aan Z Exc den Minister van Binnenlandsche Zaken houdende aandrang op de voldoening van de bestedingspenningen', invnr 354. De volgende aanmaningen gaan 11 en 24 november de deur uit, alles invnr 354.

Formuleringen als 'missive aan den minister van binnenlandsche zaken en waterstaat in antwoord

op den brief van den administrateur van het armwezen' komen voor in diverse brieven bij de uitgaande post, invnr 35.

Fenner schrijft over zijn advocaat en over de vacant komende functie van adjunctdirecteur op 11 oktober 1823, invnr 67. Hij herhaalt zijn sollicitatie 31 oktober, volgende brieven van hem zijn 19 november 1823, 21 november 1823 en 2 december 1823, alles invnr 67. Bij tijd en wijle logeert hij dan in 't Zwijnshoofd op Spui'.

Word door kastijding goed, pagina 200

Contingenten-overschrijdingen gebaseerd op:

- brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 28 juni 1823, invnr 65, waarin hij meldt dat er door Noord-Brabant 12 personen meer zijn gestuurd dan het contingent toeliet, maar dat door de afwezigheid van von Hoff niemand op de hoogte was van dit feit en de bedelaars allen zijn ingeschreven,
- brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 23 augustus 1823, invnr 66, met de vraag 'hoedanig te handelen ingeval meerdere bedelaars uit zodanige provincien bij het instituut aankomen; namentlijk of dezelve kunnen worden aangenomen dan of zij behoren te worden afgewezen',
- antwoord daarop van de permanente commissie dd 28 augustus 1823, invnr 354,
- brief van de gouverneur van Utrecht dd 9 juli 1823, notitie in brievenboek invnr 20, 'Verzoekt vermeerdering van het bijna aangevuld contingent bedelaarsplaatsen in de Ommerschans voor zijne provincie',
- brief van de permanente commissie aan de minister van binnenlandse zaken dd 18 oktober 1823, invnr 354, met onder andere 'aantekening in hoeverre de contingenten door provincies zijn overschreden'.

Gedoe met Overijssel gebaseerd op:

- brief van de permanente commissie aan de gouverneur van Overijssel dd 6 september 1823, invnr 354, met daarbij ook een opgave van de volgens de commissie uit Overijssel afkomstige bedelaars. De kwestie blijft lang hangen, op 7 mei 1824 zendt de administrateur een brief van de gouverneur van Overijssel 'verzoekende ontlasting van de betaling der bestedingspenningen op den nevens gaande staat vermeld en niet tot die Provincie behoorende', en per 28 mei 1824 meldt de administrateur de domicilies van een aantal bedelaars 'te voren abusievelijk ten laste van Overijssel gebracht', notitie in brievenboek IN invnr 348.

Commissaris Sepp schrijft 26 september 1823 aan de permanente commissie, invnr 66, over de deserteurs. Volgens hem dienen van kastijding te worden vrijgesteld:

- Elisabeth Kuultjes
- Johanna Margaretha Kap
- Jan Daniels
- Maria Moor
- Maria Mak
- Cornelis Kaarting
- Johanna Weimans

en dienen wél geslagen te worden:

- Alexander Kruid (word door kastijding goed)
- Joh. Leon v.d. Burgh (reeds driemaal gedeserteerd).

Sepp komt met zijn mensen 12 oktober aan, zie voor een lijst van dat transport. Daaruit blijkt ook dat twee van de hiervoor genoemde deserteurs niet door hem worden teruggevoerd, of ze zijn tussentijds ontsnapt of overleden.

Gedoe over dat transport:

- 4 november 1823, missive van de permanente commissie aan den minister van binnenl zaken en

waterstaat, kennisgevende 'dat het transport bedelaars uit Amsterdam, geannonceerd bij missive vanwege Z: Exc: van dato 27 oktober ll, niet geheel zal hebben kunnen worden aangenomen', invnr 354,

- 15 november 1823, brief van directeur meldt Visser aan de permanente commissie, invnr 67, dat Hoff ze gewoon binnengelaten heeft,
- 28 november 1823, missive van de permanente commissie aan 'Z. Exc. den minister van BZ, denzelfden kennis gevende van de aanneming van het transport uit Amsterdam', invnr 354.

Zie hier voor een lijst van het transport uit Noord-Brabant dat op 13 oktober aankomt.

Informatie over Franciscus Colfs en zijn gezin is mij verstrekt door Ad van Moll, gids bij de Gevangenpoort te Bergen op Zoom. Hij heeft er ook over gepubliceerd in [De Waterschans](#), 42ste jaargang september 2012, Bergen op Zoom.

Het wegonderhoud is gebaseerd op een brief van de gouverneur van Overijssel aan de gemeente Ommen dd 1 sept 1823, gemeentearchief Ommen, ingekomen post 1823-1824.

Nationale Militie, pagina 203

Een voorbeeld van vertrek vanwege justitie:

- brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 3 april 1824, invnr 69, volgens notitie in brievenboek invnr 348 'berigt de op geregtelijke rekvisite gedane uitlevering van den bedelaar Hendr van der Steen, volgens bijgaande kopijstukken', met bijgevoegd een besluit van de rechtbank te Nijmegen dat de in de Ommerschans verblijvende Hendrikus van der Steen wegens medeplichtigheid aan eenvoudige diefstal tot een jaar gevangenis veroordeeld is en dat hij naar een gevangenis moet worden gestuurd. Zie verder bij Hendrik van der Steen.

Over Barend Bodde alias Berend Exterkotte:

- hij wordt binnengebracht 20 augustus 1823 door de stedelijke regering van Arnhem en krijgt hoofdnummer 1087.
 - briefje van Harloff dd 20 augustus 1823, gemeentearchief Ommen, ingekomen stukken 1823-1824, over zijn aankomst
 - brief van de gouverneur van Overijssel aan burgemeesters Ommen, dd 7 oktober 1823, gemeentearchief Ommen, ingekomen stukken 1823-1824, dat Barend Bodde = Berend Exterkotte.
 - het stamboek meldt bij Bodde 'den 2 oktober 1823 gedeserteerd'.
- Zie verder bij Exterkotte, Berend.

Over Gilles van der Windt:

- Brief van de commandant van de 9e afdeling infanterie Den Haag aan de permanente commissie dd 16 september 1823, invnr 66,
- met bijgevoegd brief van adjunctdirecteur Hoff dd 12 september 1823,
- brief van de permanente commissie aan de kolonel van de 9e afdeling infanterie, dd 25 september 1823, invnr 354,
- brief van de administrateur van het armenwezen aan de permanente commissie dd 5 november 1823, invnr 67,
- missive van de permanente commissie aan den minister van binnenl zaken dd 24 november 1823, invnr 354.

Zie voor teksten uit de brieven Windt, Gilles van der.

Over Judocus Rossel wordt geschreven (29-03-1823) wordt geschreven door de gouverneur van Overijssel aan 'den Heer Burgemeester van Ommen' dd 29 maart 1823, gemeentearchief Ommen, ingekomen stukken 1823-1824. Zie verder Rossel, Judocus.

Voorbeeld van een na te meten bedelaarskolonist:

- brief van de gouverneur van Overijssel aan de burgemeester van Ommen dd 14 mei 1823,

gemeentearchief Ommen, ingekomen stukken 1823-1824, dat Jacobus de Snijder uit Brugge moet worden opgemeten,

- brief van adjunctdirecteur Hoff aan de burgemeester van Ommen dd 17 mei 1823, gemeentearchief Ommen, ingekomen stukken 1823-1824, dat het verzoek om bedelaarsnummer 248, Jacobus de Snijder, te laten meten, hem niet op tijd had bereikt met het verzoek een volgende dag te prikken. Zie verder Snijder, Jacobus de.

Rest gebaseerd op:

- koninklijk besluit van 5 januari 1822 dat 'de personen, welke door de maatschappij van weldadigheid in derzelve kolonien zijn opgenomen voor zoo verre zij in de jaren der militie vallen, zullen worden ingeschreven in de gemeente onder welke de kolonien respectivelijk zijn gelegen',
- brief minister binnenlandse zaken aan de permanente commissie dd 10 januari 1823, 'dat Z.M. Besluit van 5 januari 1822 No 10, bepalende de loting voor de N.M. van de kolonisten in de gemeenten waar de kolonien gelegen zijn, ook op de Ommerschans toepasselijk is', notitie uit brievenboek invnr 20,
- brief van de minister van binnenlandse zaken n de permanente commissie dd 22 augustus 1823, ' Meldt 's Konings decisie omtrent het niet in het Bed Etablissement terug keren van de daaruit in dienst der N.M. getreden jongelieden, wanneer zij in de reserve mogten gesteld worden of verlof erlangen, notitie in brievenboek invnr 20,
- koninklijk besluit 104 van 15 februari 1824, over inschrijving bedelaars voor de nationale militie.

Vermits de moeders der beide kinderen niet ophouden, pagina 205

Gebaseerd op:

- brief van de schout van de gemeente bedum aan de gouverneur van de provincie Groningen dd 12 augustus 1823, GrA tg 800 invnr 232,
- besluit van de gouverneur dd 14 augustus 1823 om de meisjes naar de Ommerschans te laten brengen, GrA tg 800 invnr 311,
- brief van de gouverneur van de provincie Groningen aan de schout van Hogezaand dd 19 augustus 1823, GrA tg 800 invnr 311,
- brief van de schout van Hogezaand aan de gouverneur van de provincie Groningen dd 21 Augustus 1823, GrA tg 800 invnr 233,
- brief van de gouverneur van de provincie Groningen aan de 'Directeur van de Koloniën der Maatschappij van Weldadigheid de Ommerschans' dd 26 augustus 1823, GrA tg 800 invnr 311,
- brief van adjunctdirecteur Hoff aan de gouverneur van de provincie Groningen dd 2 september 1823, GrA tg 800 invnr 234,
- brief van de gouverneur van de provincie Groningen aan de permanente commissie dd 2 september 1823, GrA tg 800 invnr 312,
- brief van de permanente commissie aan de gouverneur van de provincie Groningen dd 13 september 1823, invnr 354,
- brief van de gouverneur van de provincie Groningen aan de permanente commissie dd 17 september 1823, invnr 66,
- brief van de permanente commissie aan de administrateur van het armwezen dd 30 september 1823, invnr 354,
- brief van de administrateur van het armwezen aan de permanente commissie dd 31 oktober 1823, notitie in brievenboek invnr 20,
- besluit van de permanente commissie dd 7 november 1823 om de directeur 'te autoriseren om op de aanvraag des gouverneurs van groningen, 2 abusief naar de Ommerschans opgezondene meisjes dadelijk te ontslaan', notitie in brievenboek invnr 20.

Sint Vincentius a Paulo, pagina 207

Over de vervangen boekhouder:

- brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 24 juni 1823, invnr 65, dat de 'retard' te wijten is aan Greven,
- besluit der Permanente Kommissie van de Maats. van Weldadigheid van den 30 juny 1823, om

Greven over te plaatsen naar Frederiksoord, invnr 960.

Besluit over wijkmeesters 4 mei 1823, notitie in brievenboek invnr 20, naar aanleiding van brief Johannes van den Bosch aan de Permanente Commissie dd 19 april 1823, invnr 65.

Over de aanstelling van een kapelaan:

- brief van de directeur-generaal van de RK eredienst aan de permanente commissie dd 7 februari 1824, dat per 22 november jl is aangesteld Arnoldus Boers, 'gewezen kapelaan te Zwolle'.

Het overlijden van zaalopziener Van Kooten (of Verkoten) wordt gemeld in een brief van adjunctdirecteur Hoff die is gevoegd bij een brief van directeur Visser aan de permanente commissie dd 15 juni 1823, invnr 65.

Op 3 juli 1823 bericht Visser dat de weduwe en kinderen de schans hebben verlaten en 9 juli schrijft de weduwe, volgens notities in brievenboek invnr 20.

Over vertrek Hoff brieven van directeur Visser aan de permanente commissie dd 13 en 20 december 1823, invnr 67.

De hem vergezellende adjunctdirecteur voor de administratie is Gijsbert Falck.

Brieven Fenner aan de permanente commissie dd 31 oktober 1823, 19 november 1823, 21 november 1823, 2 december 1823, 20 december 1823, 22 december 1823.

Het volgende jaar correspondeert hij lustig verder: 14 mei 1824, 22 mei 1824, 12 juni 1824, 19 juni 1824, 6 augustus 1824, 14 oktober 1824.

Extraatje Seijl, ' Besluit der Perm. Komm. van Weld., houdende aanstelling, bevordering en verplaatsing van koloniale geëmployeerden, in dato 31 dec^r 1823', invnr 960.

Zonder dat het te duchten is..., pagina 209

Verzoening met de administrateur:

- brief van de administrateur aan de permanente commissie dd 26 december 1823, invnr 67. Hij refereert aan het 'Koninklijk Besluit van den 17 September 1823 No 10',
- brief van de permanente commissie ('naar het concept van de Hr van R', bedoeld wordt Faber van Riemsdijk) aan 'den Heer Administrateur van het Armwezen en der gevangenen in antwoord op de zijne den 28 dezer ontvangen, omtrent de opening der korrespondentie', dd 30 december 1823, invnr 354, met de zinssnede 'Het zal ons, ten gevolge van de daarbij gedane uitnodiging bijzonder aangenaam zijn, eene korrespondentie te openen'.

Bestedingspenningen:

- 23 februari 1824, 'administrateur, verzoekt om eene deklaratie in duplo wegens het verschuldigde van het gouvernement wegens bestedingspenn voor de 1200 bedelaars', notitie in brievenboek invnr 20,
- brief van de permanente commissie aan de administrateur dd 2 maart 1823, invnr 355.

Verdiensten door bedelaars:

- Bedrag oververdiene en citaat Johannes van den Bosch komen uit jaarverslag *Star* 1824,
- brief directeur Visser aan de permanente commissie dd 20 december 1823, invnr 67, dat bedelaars teveel verdienen,
- brief directeur Visser aan de permanente commissie dd 10 januari 1824, invnr 68, met zijn besluit de lonen te verlagen.

Deserties komen uit mutatieregister invnr 1506.

Een vijfde veldwachter uit brief directeur Visser aan de permanente commissie dd 10 januari 1824, invnr 68.

Ontslagvoordracht 14 februari 1824, uitgaande post invnr 355.

Zo gaan op woensdag 3 december Emke Alberts Kuik (A889) uit Smilde, Everhardus Pieters (A940) uit Rotterdam, Charles Francois Range (A910) uit Den Haag, Jan Pietersen (A942) uit Purmerend en Maria Moor uit Monster er vandoor.

Mutatierregister invnr 1506, de deserties uit december (tussen haakjes is toegevoegd uit inschrijfregister), zie chrono 12 1823

- verzoekschrift, zie kolfile Bode

Nieuwe maatregelen tegen desertie want die was in december aanzienlijk (Fontenille wordt voorgesteld als veldwachter maar volgens mij wordt het Hoeboer, zie 1 maart).